

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K trestnímu postihu právnických osob

Již více než čtyři roky je účinný zákon č. [418/2011](#) Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob (dále jen „zákon“). Rodil se dlouho a těžce, neboť proti jeho vzniku byly vznášeny závažné námitky.

Moderní trestní právo, založené právními mysliteli 19. století vždy stálo na základu trestní odpovědnosti podmíněné zaviněním. Vzhledem k tomu, že právnická osoba je právní fikcí, zavinění jako vnitřní psychický vztah pachatele k vlastnímu jednání a následku, který jím je způsoben, u právnické osoby nepřichází v úvahu.

Literatura na toto téma je poměrně četná, např. Franc píše: „Je totiž třeba si uvědomit, že právnická osoba a její právní subjektivita jsou určité fikce. Právnická osoba sama o sobě nemůže nijak projevat svou vůli, nemůže sama o sobě činit jakékoli úkony, ať již právní, či protiprávní. Nositelem vůle, úkonů, a tedy i jakéhokoli zavinění, mohou být výlučně fyzické osoby, které za právnickou osobu jednají a které pak jsou za své jednání trestně odpovědné. Je zde třeba vidět, že české trestní právo, hmotné i procesní, je založeno na trestní odpovědnosti výlučně fyzických osob, a to za zaviněné jednání (či opomenutí). Celé trestní řízení, jeho instituty i formy jsou přizpůsobeny trestnímu stíhání fyzických osob. Pokud však bude zavedena trestní odpovědnost právnických osob, jejím důsledkem bude, že bude vedeno velice formální trestní řízení proti fikci, která sama o sobě žádného jednání schopna není, tím méně zaviněného, a tedy není ani schopna se dopustit trestného činu, když zavinění je jedním z jeho zákonných znaků. Situace zde je obdobná, jako by se vedlo trestní řízení proti sekyře či jinému nástroji, kterým pachatel trestného činu vraždy usmrtil svoji oběť. Nepochybně je tento přírůstek poněkud kostrbatý s ohledem na to, že v civilněprávních vztazích nemá sekyra, na rozdíl od právnických osob, žádnou právní subjektivitu, nicméně při páčání trestného činu může právnická osoba sloužit pouze jako nástroj k páčání trestné činnosti fyzickou osobou a pro jeho páčání má právě takový význam jako sekyra v ruce vraha pro spáchání trestného činu vraždy. Nutně si pak musíme položit otázku, zda vedení trestního řízení proti právnickým osobám je smysluplným institutem a efektivním způsobem utrácení prostředků ze státního rozpočtu.“[1]

Je zřejmé, že zákon přijatý takovýmito důvodnými námitkami navzdory, budil po nabytí účinnosti a patrně ještě v současné době působí rozpaky při své aplikaci.

Účelem této stati však není kritika neústrojné právní úpravy, ale podání informace o změnách a aktuálním stavu existující normy, jíž se subjekty práva chtějí nechtějí musí podřídit.

Šíře okruhu trestného bezprávní u právnických osob

K nejvýznamnějším změnám patří **okruh trestního bezprávní, tedy rozsah trestných činů, pro které lze právnické osoby trestně stíhat.**

Tento rozsah je stanoven § 7 zákona. Původně šlo o taxativní výčet trestných činů, pro které je možné právnické osoby stíhat. Podle důvodové zprávy se zákonodárce omezil na ty trestné činy, jejichž postih vyžadovaly mezinárodní smlouvy, které ostatně byly hlavním argumentem proti všem námitkám odpůrců a jimiž se zdůvodňovala údajná nutnost přijetí této kontroverzní nory.

Důvodová zpráva k § 7 zákona původně uváděla: „V tomto ustanovení je uveden taxativní výčet všech

zločinů nebo přečinů, u nichž přichází trestní odpovědnost právnických osob v úvahu, přičemž okruh trestných činů je striktně omezen na ty z nich, u nichž zavedení deliktů odpovědnosti požadují mezinárodní smlouvy a právní předpisy ES/EU, tedy závazné právní dokumenty... Tento katalog trestných činů byl rozšířen o daňové trestné činy, aby došlo k poskytnutí obdobné ochrany finančním zájmům České republiky jako je poskytována finančním zájmům Evropské unie (viz § 260 trestního zákoníku). Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob za daňové trestné činy kromě toho nepochybně povede k posílení tlaku na řádné plnění daňové povinnosti. Díky nově zavedené provázanosti vztahu trestního řízení a daňového řízení z hlediska časového prostoru pro vyměření či doměření daně (srov. § 148 odst. 6 a 7 daňového řádu) lze očekávat i větší efektivitu z hlediska odstranění škodného následku nezaplacení či neodvedení daně ze strany právnických osob.“[2]

Ještě téhož roku 2014 však zákonem č. [141/2014](#) Sb. však k tomuto výčtu připojil další trestné činy, a to znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), účast na pornografickém představení (§ 193a trestního zákoníku), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b trestního zákoníku)", lichva (§ 218 trestního zákoníku)".

Ponechme fantazii čtenáře způsob znásilnění, jehož se někdo dopouští v postavení představitelů právnické osoby, je však zřejmé, že taxativní výčet byl pro orgány činné v trestním řízení nepraktický.

To bylo patrně důvodem, proč poslední novela zákonem č. [183/2016](#) Sb. změnila pozitivní taxativní výčet za negativní, takže § 7 nově zní:

„Trestnými činy se pro účely tohoto zákona rozumí zločiny nebo přečiny uvedené v trestním zákoníku, s výjimkou trestných činů zabití (§ 141 trestního zákoníku), vraždy novorozence dítěte matkou (§ 142 trestního zákoníku), účasti na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku), rvačky (§ 158 trestního zákoníku), soulože mezi příbuznými (§ 188 trestního zákoníku), dvojího manželství (§ 194 trestního zákoníku), opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 trestního zákoníku), zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 trestního zákoníku, vlastizrady (§ 309 trestního zákoníku), zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 315 trestního zákoníku), spolupráce s nepřítelem (§ 319 trestního zákoníku), válečné zrady (§ 320 trestního zákoníku), služby v cizích ozbrojených silách (§ 321 trestního zákoníku), osvobození vězně (§ 338 trestního zákoníku), násilného překročení státní hranice (§ 339 trestního zákoníku), vzpoury vězňů (§ 344 trestního zákoníku), nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), opilství (§ 360 trestního zákoníku), proti branné povinnosti uvedených ve zvláštní části hlavě jedenácté trestního zákoníku, vojenských uvedených ve zvláštní části hlavě dvanácté trestního zákoníku a použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411 trestního zákoníku).“.

Důvody této změny, která rozšiřuje trestní odpovědnost na celý trestní zákon nelze než označit za vágní. Důvodová zpráva k tomu uvádí: „V politických i odborných debatách nicméně sílí hlasy volající po zahrnutí i některých dalších trestných činů do katalogu trestných činů, kterých se právnické osoby mohou dopustit (viz například znění koaliční smlouvy mezi ČSSD, hnutím Ano 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013-2017, podle které má dojít ke změně zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim tak, „aby obsahoval všechny hospodářské trestné činy“, poslanecký návrh novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který byl projednáván jako sněmovní tisk 105 tohoto volebního období, nebo poslanecké návrhy projednáváné jako sněmovní tisky č. 912 a 915 minulého volebního období, aktivity Platformy pro odpovědné finance aj.). U řady trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit, totiž nepřichází její trestní stíhání s ohledem na § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a

řízení proti nim v úvahu (viz například trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí podle § 190 trestního zákoníku a trestný čin šíření pornografie podle § 191 trestního zákoníku, které mohou být páčány právníckými osobami, nebo trestný čin poškozování spotřebitele podle § 253 trestního zákoníku či trestný čin týrání zvířat podle § 302 trestního zákoníku), přičemž v některých případech ani nemusí existovat jiná alternativa, jak na tato nežádoucí protispolečenská jednání veřejnoprávně reagovat.“[3]

Je zřejmé a dále doložíme, že šlo především o diskuse politické, nikoli odborné. Z dikce důvodové zprávy zjevně vysvítá obecně známý fakt, že politici, zejména pak zákonodárci, podléhají klamu, že vydáním zákona mohou věci změnit a zejména pak pokud jde o zákony hrozící přísnou sankcí.

Skutečnost, že deliktní jednání právníckých osob je podmíněno deliktním jednáním osob fyzických, které pohrůžka sankcí rovněž neodradí, přitom neberou v úvahu.

Exkurs

Samostatný rozbor by si patrně zasloužil účel trestních sankcí, které hrozí právníckým osobám. U fyzických osob se obecně uznává, že účelem trestu je jednak individuální prevence, tedy odradit pachatele od opakování podobného jednání a prevence generální, tedy varovat ostatní před obdobným jednáním. Přitom se málo zdůrazňuje, že smyslem trestu je také odplata.

Bez tohoto smyslu by nebylo možné stavit výši sankce, která se tak či onak již rozpětím trestní sazby porovnává s následkem. Teprve v rámci zákonného rozpětí sazby může soud přihlížet k osobě pachatele, možnostem jeho nápravy, polehčujícím nebo přitěžujícím okolnostem apod.

Je pravda, že ustanovení § 14 zákona stanoví kritéria pro ukládání trestu právnícké osobě, soud má zejména přihlídnout k povaze a závažnosti trestného činu, k poměrům právnícké osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů; přitom přihlídně též k tomu, zda právnícká osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Dále soud přihlídně k působení právnícké osoby po činu, zejména k její případné účinné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Přihlídně také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnícké osoby.

Při ukládání trestních sankcí soud přihlídně i k důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby, zejména přihlídně k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem a věřitelů právnícké osoby, jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnícké osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisí s trestným činem právnícké osoby.

Je však zřejmé, že zde zákonodárce nechal v úvahu dopad trestu na personální substrát právnícké osoby. Vysokou peněžitou sankcí, zákazem účasti na veřejných zakázkách (který ostatně fakticky nastane odsouzením právnícké osoby, aniž je taková snace uložena) a dalšími možnými sankcemi, které budou mít ekonomický dopad na činnost právnícké osoby, budou postiženi její zaměstnanci, které s deliktem právnícké osoby nemají nic společného. Může dojít ke snížení jejich mezd, k jejich propouštění, zejména pokud by bylo vysloveno zrušení právnícké osoby.

Argument, že trest uložený fyzické osobě rovněž zasáhne nevinné osoby, např., jeho děti, manželku atd., které budou strádat jeho nepřítomností je lichý, zejména v tom, že jde o omezený počet osob, kdežto u postihu právnícké osoby může jít o stovky, v případě korporací dokonce i o tisíce nevinných lidí.

Zákonodárce rovněž nevzal dostatečně v úvahu, že obchodní korporace, o něž při postihu právnických osob především jde, jsou hierarchicky organizované celky, které jsou zpravidla centrálně řízeny. Neuposlechnutí příkazu nadřízeného může vést ke ztrátě zaměstnání a rozpoznat, že jde o příkaz k nezákonné nebo dokonce trestné činnosti je velmi obtížné, neboť jak je známo, hospodářské delikty se obvykle podobají běžné činnosti té které obchodní společnosti. Působit tedy „zdola“ na činnost právnické osoby tak, aby se chovala řádně, je pro podřízené obtížné, ne-li nemožné. Tím spíše pocítují dopad případné sankce, uložené právníké osobě, na svůj život jako nespravedlivý.

Snad i v návaznosti na to, co je shora řečeno, se odborná veřejnost a praxe snažily bezbřehou odpovědnost právnických osob přece jen nějak omezit.

V praxi se to projevilo významným rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR 8 Tdo 627/2015:

I. Protiprávní čin je spáchán v zájmu právníké osoby ve smyslu § 8 odst. 1 zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „t. o. p. o.“), má-li z něho právníká osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoliv imateriální prospěch, či získá-li jakoukoliv jinou výhodu. Uvedený znak je třeba vykládat tak, že prospěch nebo výhoda právníké osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím benefitů dosažených tímto trestným činem jejími zaměstnanci či společníky musí mít takovou povahu, že benefitem zaměstnance či společníka právníké osoby jsou podmíněny prospěch nebo výhoda samotné právníké osoby.

Jestliže tedy např. jediný společník právníké osoby – společnosti s ručením omezeným řídil její motorové vozidlo, jímž vykonal jízdy výlučně pro své soukromé účely a svůj osobní prospěch, ač mu byl pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel, nejde o čin spáchaný v zájmu právníké osoby, a právníká osoba se jím proto nemůže dopustit trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

II. Zavinění právníké osoby ve vztahu k některému z trestných činů vymezených v § 7 t. o. p. o. je třeba odvozovat od zavinění fyzické osoby, která při páchaní trestného činu jednala jménem právníké osoby nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti ve smyslu § 8 odst. 1 t. o. p. o., nikoliv od zavinění fyzické osoby oprávněné činit v řízení úkony za právníkou osobu, jde-li o odlišné fyzické osoby.

Zastavme se na chvíli u odůvodnění tohoto rozhodnutí (necháváme stranou otázky procesní). Ve věci šlo o skutek, jímž měla spáchat přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Z něhož byla zproštěna.

Podle návrhu na potrestání se měla obviněná právníká osoba shora označeného přečinu dopustit tím, že:

od 1. 1. 2012 do 17. 4. 2013 jako vlastník osobního motorového vozidla značky Ford Focus, barva modrá metal, a nejméně od 17. 4. 2013 do 4. 11. 2013 jako vlastník osobního motorového vozidla značky Škoda Octavia Combi, barva stříbrná metal, (do 30. 5. 2013), v rámci své činnosti a ve svém zájmu prostřednictvím odsouzeného Ing. M. N., společníka a osoby vykonávající rozhodující vliv na jejím řízení, jehož jednání lze této právníké osobě ve smyslu zákona č. [418/2011](#) Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, přičítat, přenechala k užívání uvedená služební vozidla, ačkoli Ing. M. N. měl vysloven zákaz řízení všech motorových vozidel vydaný soudy, přičemž se konkrétně jednalo o tyto případy:

· dne 8. 3. 2012 v 21:10 hodin na dálnici ve směru na B. řídil Ing. M. N. osobní motorové vozidlo značky Ford Focus, přičemž byl zastaven hlídkou Policie ČR, dálničního oddělení P., kdy lustrací v evidencích policie bylo zjištěno, že mu byl rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 10. 8. 2011, sp. zn. 95 T 94/2011, uložen zákaz řízení motorových vozidel pro všechny skupiny od 9. 11. 2011 do 9. 11. 2013, což bylo potvrzeno rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 5 To 316/2011, a dále dne 18. 3. 2012 v 16:35 hodin v katastru obce B., okres B.-v., řídil po silnici ve směru od obce Ž. osobní motorové vozidlo značky Ford Focus, přestože věděl, že řídit motorové vozidlo nesmí, neboť mu byl rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 10. 8. 2011, sp. zn. 95 T 94/2011, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 5 To 316/2011, uložen zákaz řízení motorových vozidel pro všechny skupiny od 9. 11. 2011 do 9. 11. 2013, za což byl rozsudkem Okresního soudu Brno-venkov ze dne 18. 6. 2012, sp. zn. 30 T 54/2012, v právní moci dne 18. 7. 2012, uznán vinným ze spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, a přistižen byl ještě několikrát, což pro věc není podstatné.

Zprošťující výrok okresního soudu byl krajským soudem potvrzen a proti tomu podal nejvyšší státní zástupce dovolání. V něm namítal, že „nalézací soud se dopustil nesprávného právního posouzení skutku, dovodil-li, že skutek, pro který byl na obviněnou právnickou osobu podán návrh na potrestání, není trestným činem. Neztotožnil se s názorem, že obviněná právnická osoba soukromými cestami nezískala žádnou výhodu, a že čin tak nebyl spáchán v jejím zájmu ve smyslu § 8 odst. 1 zákona č. [418/2011](#) Sb. Takovému výkladu odporuje nauka, podle níž „v zájmu právnické osoby“ je jakékoliv jednání, které zlepšuje nebo alespoň zachovává právnické osobě postavení v oblasti jejího působení, bez ohledu na to, zda jde o zájem hmotný nebo nehmotný (majetek a majetková práva, výhodnější postavení na trhu, personální zvýhodnění společníků, zaměstnanců atd.); v zájmu právnické osoby je i takové jednání, které zlepšuje postavení společníků či jiných osob ve společnosti. V posuzované věci byly uvedené jízdy benefitem pro společníka Ing. M. N. Ke svým soukromým jízdám by si jinak musel opatřit vozidlo vlastní, nefiremní. Za prospěch obviněné právnické osoby proto dovolatel považuje i prospěch poskytnutý Ing. M. N., společníkovi společnosti s ručením omezeným.

Za nesprávné označil i úvahy nalézacího soudu o absenci subjektivní stránky. Předmětný trestný čin měl být spáchán Ing. M. N. jakožto společníkem obviněné právnické osoby, a tedy osobou vykonávající rozhodující vliv na její řízení; Ing. M. N. byl sekundárním subjektem uvedeným v § 8 odst. 1 písm. c) zákona č. [418/2011](#) Sb. Vzhledem k tomu, že platná právní úprava vychází z teorie fikční a nikoliv organické, nutno obviněné právnické osobě přičítat zavinění Ing. M. N., osoby, jejímž jednáním byly rozhodujícím způsobem v konečném důsledku naplněny znaky spáchaného trestného činu. Nalézací soud se v odůvodnění svého rozhodnutí zcela nadbytečně zabýval zaviněním jednatelky M. S. Jestliže se jmenovaná předmětného jednání nedopustila, je vyloučeno, aby u ní bylo shledáno zavinění přičitatelné obviněné právnické osoby. Dovolatel poznamenal, že k popsání nejistotě soudu, jaké jednání které fyzické osoby je vlastně jednáním obviněné právnické osoby, mohl přispět i způsob, jakým byl skutek popsán v návrhu na potrestání. Skutek je formulován tak, jako by Ing. M. N. jménem M., s. r. o., poskytl pomoc Ing. M. N. - fyzické osobě. Tím byla poněkud zastřena podstata jednání, tedy že Ing. M. N. předmětná vozidla v uvedených případech řídil a že toto jeho jednání je možno obviněné právnické osobě M., s. r. o., přičítat podle § 8 odst. 2 písm. a) zákona č. [418/2011](#) Sb.

Byť nalézací soud dospěl k závěru, že jednání obviněné právnické osoby nebylo předmětným přečinem pro chybějící formální znaky, v odůvodnění svého rozhodnutí se zabýval jeho škodlivostí podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Ačkoliv tak učinil pouze „nad rámec odůvodnění“, z rozsahu a obsahu příslušné pasáže lze usoudit, že tyto úvahy přispěly nezanedbatelným dílem k vynesení zprošťujícího rozsudku. Soud poukázal na účel zákona č. [418/2011](#) Sb. a dovodil, že z hlediska tohoto účelu je trestní postih obviněné právnické osoby za jednání Ing. M. N. duplicitní a zbytečný. **Argumentaci**

ustanovením § 9 odst. 3 zákona č. [418/2011 Sb.](#), které právě takový „duplicitní“ postih předpokládá, považoval soud za formalistickou a měl za to, že podle zákona č. [418/2011 Sb.](#) by měla být posuzována pouze závažná, organizovaná nebo obtížně prokazatelná trestná činnost. Takové úvahy, které směřují proti celkové koncepci trestní odpovědnosti právnických osob, a nikoliv proti aplikaci zákona č. [418/2011 Sb.](#) v konkrétním případě, dovolatel odmítl. V prvé řadě akcentoval, že citovaný zákon není koncipován jako nástroj postihu nejzávažnější trestné činnosti; trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání s horní hranicí trestní sazby dvou let je ve výčtu trestných činů, na které zákon č. [418/2011 Sb.](#) dopadá, uveden. S poukazem na ustanovení § 9 odst. 3 či § 31 zákona č. [418/2011 Sb.](#) namítl, že tento zákon není koncipován ani jako východisko z důkazní nouze při stíhání fyzických osob. Pokud jde o údajnou duplicitu a o údajný formalistický výklad § 9 odst. 3 zákona č. [418/2011 Sb.](#), poukázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1434/13, ve věci, v níž právnická osoba brojila proti svému trestnímu stíhání námitkou, že již bylo zahájeno trestní stíhání osob fyzických. Jestliže ani Ústavní soud nepovažoval výklad § 9 zákona č. [418/2011 Sb.](#) za formalistický, není žádný rozumný důvod, aby tak činil soud nalézací. Dovolatel zmínil stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. [26/2013 Sb.](#) rozh. tr., jakož i další související judikaturu a uvedl, že neuplatnění trestní odpovědnosti podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku může přicházet v úvahu pouze v případech zcela výjimečných, za zcela mimořádných a zákonodárcem při formulování konkrétní skutkové podstaty trestného činu v podstatě nepředpokladatelných okolností. Posuzovaný případ však podle něj nijak výjimečný není. Jedná se o běžné nerespektování soudního zákazu řízení všech motorových vozidel řidičem osobního automobilu – společníkem obviněné právnické osoby. Jednání obviněné právnické osoby je škodlivé spíše více než méně. Bylo spácháno celkem čtyřmi útoky, když k předchozím pravomocným odsouzením Ing. M. N. jakožto osoby fyzické postačoval vždy jen útok jediný. Jednání obviněné právnické osoby je již z hlediska počtu útoků mnohem závažnější a společensky škodlivější.“

Argumentaci Nejvyššího státního zastupitelství citujeme tak obsáhle proto, že je z ní zřejmý formalistický a zcela mechanický přístup k aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Nejvyšší soud uvedenou argumentaci odmítl s následujícím odůvodněním:

Zákon č. [418/2011 Sb.](#) v návěť odst. 1 § 8 stanoví základní předpoklady pro přičtení některého trestného činu uvedeného v § 7 tohoto zákona právnické osobě, a to že takový protiprávní čin byl spáchán některou ze zde uvedených osob jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti. Jde v podstatě o korektiv, který má zabránit tomu, aby byla právnická osoba volána k odpovědnosti za excesy osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) či d), které nemají žádnou požadovanou souvislost s právnickou osobou. Pro vyvození trestní odpovědnosti právnické osoby postačí naplnění i jen jednoho z požadovaných vztahů právnické osoby k jednání některé z uvedených osob, které jsou zde uvedeny alternativně. Protože všechny tyto korektivní znaky jsou stanoveny k vyloučení excesů jednajících osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) či d), je třeba je vykládat spíše restriktivně, a to s přihlédnutím ke smyslu a účelu zákona č. [418/2011 Sb.](#) Není vyloučeno, že jednající osoba spáchá protiprávní čin sice fakticky jménem právnické osoby nebo v rámci její činnosti, ale takový čin bude spáchán na její úkor. V takovém případě dozajista není smyslem zákona, aby byla vůči právnické osobě uplatňována trestní odpovědnost. Při posuzování excesů jednajících osob je třeba uplatnit zásadu, že pokud byl čin v zásadě spáchán proti zájmům právnické osoby nebo na její úkor, nelze dovodit trestní odpovědnost takto poškozené právnické osoby a bude uplatněna pouze trestní odpovědnost osoby jednající ((srov. Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 190, 191; shodně Šámal, P., Vokoun, R., Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 34, 35).

S ohledem na námitky dovolatele je třeba soustředit pozornost k otázce, zda byl protiprávní čin spáchán v zájmu obviněné právnické osoby. Dovolatel, který akceptoval skutková zjištění soudů, nepolemizoval s tím, že nebyl spáchán jejím jménem anebo v rámci její činnosti.

Protiprávní čin je spáchán v zájmu právnické osoby, má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoliv imateriální prospěch, či získá-li jakoukoliv výhodu. V zájmu právnické osoby je i takové jednání, které zlepšuje postavení společníků či jiných osob ve společnosti, a to včetně jejích zaměstnanců. Odborná literatura shrnuje, že čin je spáchán v zájmu právnické osoby, jestliže zlepšuje nebo alespoň oproti jiným zachovává stávající postavení předmětné právnické osoby v oblasti jejího působení (srov. Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 192, 193).

Názor dovolatele, že jízdy Ing. M. N. vozidlem společnosti byly pro něj benefitem, jelikož by si jinak musel ke svým soukromým jízdám opatřit vozidlo vlastní, přičemž tento prospěch společníka společnosti s ručením omezeným je třeba považovat za prospěch obviněné právnické osoby, dovolací soud nesdílí. Jím předeštěný výklad znaku „v zájmu právnické osoby“ shledává extrémním a nesprávným.

Není sporu o tom, že Ing. M. N., společník obviněné právnické osoby M., s. r. o., a tedy ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, ve vymezeném období ve čtyřech případech řídil výlučně pro své soukromé účely motorové vozidlo právnické osoby, přestože mu byl jako fyzické osobě pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu uložen trest zákazu činnosti spočívající v řízení motorových vozidel. Všechna tato jednání byla předmětem trestního stíhání proti obviněnému Ing. M. N. jako fyzické osobě a byla právně kvalifikována jako přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a byl mu za ně uložen trest. Jakkoliv jistě platí obecný princip, že právnická osoba odpovídá za volbu osob oprávněných za ni jednat, jakož i osob, které působí v jejích řídicích a kontrolních orgánech, je třeba odlišit případy, kdy půjde o exces takových osob, poněvadž není smyslem zákona č. [418/2011](#) Sb. uplatňovat trestní odpovědnost právnických osob v situaci, kdy byl čin spáchán v zásadě proti zájmům právnické osoby nebo na její úkor. Tvrzení dovolatele, že benefit – prospěch společníka Ing. M. N. spočívající v tom, že si nemusel pořizovat vozidlo vlastní, poněvadž označené jízdy vykonal vozidlem společnosti, nutno považovat i za prospěch obviněné právnické osoby, nelze v konkrétním případě akceptovat. Je pravda, že společník užívající motorové vozidlo společnosti požívá jisté výhody v tom, že si nemusí obstarat vozidlo vlastní. Nelze však již tvrdit, že tento jeho benefit je také benefitem pro společnost, jejíž vozidlo je tak amortizováno, na její účet jsou obvykle spotřebovávány i pohonné hmoty a odpovídá i za škodu z provozu dopravního prostředku (§ 427 a násl. zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, nyní § 2927 a násl. zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník). Uvedený prospěch na straně společníka Ing. M. N. byl výlučným prospěchem právě a jen této fyzické osoby, který navíc nemá nic společného s podstatou protiprávního jednání, jímž je řízení motorového vozidla přes zákaz takové činnosti uložený vykonatelným rozhodnutím soudu. Jednání Ing. M. N. se postavení předmětné právnické osoby v oblasti jejího působení nijak pozitivně nedotklo, potencionálně a ani fakticky jím nemohla získat žádný materiální či imateriální prospěch a ani žádnou výhodu, činy rozhodně nebyly spáchány v jejím zájmu.

Zákonný požadavek „v zájmu právnické osoby“ ve smyslu § 8 odst. 1 zákona č. [418/2011](#) Sb. je třeba vykládat tak, že prospěch právnické osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím tímto trestným činem dosažených benefitů jejích zaměstnanců, společníků, musí mít takovou povahu, aby benefit zaměstnance, společníka právnické osoby podmiňoval benefit samotné právnické osoby jako takové. O to se ale v posuzované věci zjevně nejednalo, jelikož zde chybí jakékoliv kauzální propojení prospěchu fyzické osoby na straně

jedné a jakéhokoliv prospěchu právnické osoby na straně druhé. Jednání společníka právnické osoby nutno v tomto ohledu vnímat jako exces, ve vztahu k němuž není důvod vyvozovat trestní odpovědnost obviněné právnické osoby. Přílehlavou reakcí na tuto situaci je vyvození trestní odpovědnosti fyzické osoby, tj. Ing. M. N., jak uvádějí nalézací i odvolací soud ve svých rozhodnutích, k čemuž i došlo.

Omezení přičitatelnosti

Z argumentace Nejvyššího soudu je zřejmé, že praxe reaguje na širší okruh trestního bezpráví, který nemůže nijak změnit, zúžením podmínek přičitatelnosti.

Do 1. 12. 2016 byla trestní odpovědnost právnické osoby vymezena ustanovením § 8 zákona.

Podmínkou bylo, že musí jít o protiprávní čin spáchaný v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti osobami uvedenými v odstavci 1 tohoto ustanovení, tedy jednal-li

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,
- b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),
- c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo
- d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c),

jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2.

Právnické osobě pak bylo lze přičítat trestní odpovědnost, jestliže čin byl spáchan

- a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo
- b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Na vadu této konstrukce poukázal již Vidrna:

„Problém zde tedy začíná již samotným sdělením obvinění právnické osobě. Pokud se jedná o jeho zákonné předpoklady, i zde platící ustanovení § 160 odst. 1 zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů... Jestliže rozhodnutí o sdělení obvinění právnické osobě bude řádně splňovat všechny uvedené zákonné předpoklady, stává se již možnost samotné argumentace stížnosti proti němu mimořádně spornou, a dokonce takřka nemožnou. Je zde tak již ze zákona založena situace, že relevantně zjištěný výchozí stav, existující v době sdělení obvinění, zůstane i nadále neměnný a že na základě něho proto také dojde i k vynesení odsuzujícího rozsudku.

Pokud jsou zde tedy podmínky pro sdělení obvinění hodnověrně zjištěny a konstatovány již na počátku trestního řízení, nelze už očekávat žádnou zásadní změnu ani v jeho průběhu. Jestliže tak

například bude sdělení obvinění obchodní společnosti konstatovat, že přičitatelný trestný čin spáchal v rámci její činnosti její jednatel, žádné další dokazování již prakticky není nutné, protože ani toto úvodní konstatování již nelze nijak reálně vyvracet.

Po celou dobu, kdy bude pro spáchání přičitatelného trestného činu stíhána osoba fyzická, musí být pro něj zcela automaticky stíhána i osoba právnická, protože jí zákon již nedává žádnou možnost, aby se dokázala vyvinutím například tím, že se od jednání fyzické osoby bude jakýmkoliv způsobem vnitřně distancovat. Zřejmé je také to, že s ohledem na jejich lapidární formulace jsou kritéria věcného vztahu jednání fyzické osoby k činnosti osoby právnické prakticky nevyvratitelná a evidentně například nelze nijak vyvracet ani konstatování, že je jednatel obchodní společnosti skutečně jejím jednatelem.

Důvodné podezření, vedoucí ke sdělení obvinění, se zde proto současně přímo rovná vytvoření podmínek pro vynesení odsuzujícího rozsudku, protože v této souvislosti zákon už nevyžaduje splnění jakýchkoliv dalších podmínek nebo okolností, které by bylo ještě nutné dokazovat. Popsaným způsobem tak dochází ke smazání rozdílu mezi stavem důvodného podezření, vedoucím ke sdělení obvinění, a mezi stavem prokázání viny, vedoucím až k vynesení odsuzujícího rozsudku.

Zákon (i zákonodárce) tedy, ve vztahu k výše specifikované skupině fyzických osob, zcela rezignoval na potřebu zkoumat - a tím méně prokazovat - pozici stíhané právnické osoby ve vztahu k deliktnímu jednání, jeho fyzickému pachateli a ve vztahu ke všem podmínkám, které toto deliktní jednání buď umožnily anebo usnadnily. Právě tyto okolnosti by však přitom logicky měly tvořit podstatu možné obhajoby právnické osoby. Ta by totiž měla spočívat v možnosti namítání existence souhrnu všech preventivních postupů a opatření, které na její straně mohly být způsobily páchaní trestné činnosti zabránit. Vždy by zde také měla existovat možnost právnické osoby namítat to, že v konkrétním případě neměla reálnou možnost, jak protiprávnímu jednání zabránit, že se s ním ona sama nijak neztotožňuje, případně že z něho ona sama, jako individuální subjekt odlišný od (kteréhokoliv) fyzického pachatele, nechtěla mít žádný prospěch a již vůbec ne, pokud by byl získán právě oním deliktním jednáním.

Pokud se snad někdy v těchto souvislostech v minulosti vyskytovala úvaha, týkající se potřeby hodnocení zvládnutí anebo nezvládnutí rizikového managementu právnické osoby, která by dovoľovala stanovit konkrétní míru deficitu právnické osoby v její kontrolní anebo řídicí činnosti, zdá se, že nyní zde tato otázka už přestala být relevantní a že snaha o kultivaci firemní kultury zde ztrácí svůj smysl.“[4]

A skutečně - praxe ukázala, že k zahájení trestního stíhání právnických osob dochází mechanicky všude tam, kde došlo k zahájení trestního stíhání fyzických osob, které mají postavení uvedené v § 8 odst. 1 zákona. Citované rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR je „pars pro toto“.

Novelou č. [183/2016](#) Sb. byl k dosavadnímu znění § 8 připojen nový odstavce 5, který zní:

(5) Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.

Jde o změnu zcela zásadní, která nepochybně vznikla v důsledku poslancecké iniciativy. Důvodová zpráva k novele totiž o této změně mlčí. Ta se zabývá jen vymezením, de facto rozšířením okruhu trestní odpovědnosti na téměř všechny trestné činy popsané ve zvláštní části trestního zákoníku. Tomu, že jde o takovou iniciativu, napovídá i formulace nápadně připomínající ustanovení § 428 bývalého občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních

prostředků: „prokáže, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.“

V daném případě jde ovšem o situaci zásadně odlišnou. V občanskoprávních vztazích důkazní břemeno spočívá na škůdci. V případech trestního stíhání ať již fyzických nebo právnických osob nesou důkazní břemeno orgány činné v trestním řízení, zejména policie a státní zastupitelství.

Jde v zásadě o samostatný **důvod vyloučení protiprávnosti** jinak trestného jednání právnické osoby, který musí být předmětem dokazování orgánů činných v trestním řízení, stejně jako ostatní dosud známé důvody, které samozřejmě přicházejí v úvahu zejména tehdy, bude-li jimi vyloučena protiprávnost jednání fyzické osoby, kterou má na mysli ustanovení § 8 odst. 1 zákona.

Pokud totiž bude prokázáno, že fyzická osoba, která je spolu s právnickou osobou stíhána za některý trestný čin, jednala v nutné obraně, krajní nouzi, se svolením poškozeného nebo v přípustném riziku vztáhne se tento důvod nutně i na postih osoby právnické.

Opačně to ovšem neplatí. Vyloučení protiprávnosti právnické osoby podle § 8 odst. 5 zákona znamená, že fyzická osoba, která se dopustila trestného jednání, jednala v excesu, který vyloučil přičitatelnost činu právnické osobě i tehdy, měla-li mít z činu prospěch a jednal-li uvedený pracovník, člen orgánu apod. v jejím zájmu.

Závěr

Z toho, co je uvedeno, je zřejmé, že novela č. 183/2016 sleduje dva nesourodé zájmy: Jednak možnost širšího postihu právnických osob, který je zejména politickou vůlí, jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. [183/2013](#) Sb. (viz shoda citovaná pasáže důvodové zprávy).

Na druhé straně vede k **nutnosti dokazovat**, zda příslušná korporace učinila nějaká opatření proti tomu kterému druhu trestné činnosti a zda tato opatření lze považovat za vynaložení veškerého úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.

Z hlediska toho, že i pro hodnocení trestní odpovědnosti právnických osob platí zásada „in dubio pro reo,“ je možné očekávat, že u řady věcí bude nutno právnickou osobou zprostit.

Důsledky úpravy je možné snadno si domyslet. Bude výhodná především pro velké korporace se sofistikovanou strukturou řízení, kdy jednání naplňující skutkovou podstatu zejména některých trestných činů proti hospodářské kázi, jako je namátkou sjednání výhody při zadání veřejné zakázky podle § 256, pletich při zadání veřejné zakázky podle § 256 a dalších, konkrétně třeba korupčních trestných činů jako je podplácení či přijímání úplatku, se dopouštějí pracovníci na střední a nižší úrovni řízení, přičemž vedení korporace vydalo řadu směrnic a dalších opatření proti tomu, aby takto jednali.

Vzhledem k situaci vyplývající z trestního řádu i vnitřních předpisů státního zastupitelství, kdy je v pochybnostech nutno podat obžalobu, je možné očekávat v řadě případů postihu velkých společností jejich zproštění, a to s ohledem na povahu trestné činnosti po dlouhé době při značném mediálním zájmu o trestní stíhání takových věcí.

Dopad na výkonnost korporace, ztráta na zisku a další důsledky pak budou předmětem žalob o odškodnění, které mohou dosahovat stamiliónových řádů. Takové důsledky může odvrátit jen větší zdrženlivost při zahajování trestního stíhání právnických osob, k němuž, jak výše řečeno, dochází

často zcela mechanicky.

K této zdrženlivosti ostatně nabádá i citované rozhodnutí Nejvyššího soudu a k dosažení takové zdrženlivosti má přispět i tento článek.

JUDr. Jiří Teryngel,
advokát

[TERYNGEL & PARTNEŘI, advokátní kancelář](#)

Ke Klimentce 2186/15
150 00 Praha 5

Tel.: +420 261 212 345

Fax: +420 261 912 345

e-mail: advokanc@teryngel.cz

[1] Mgr. Petr Franc, Nad návrhem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, Soudce 6/2010, str. 36.

[2] Důvodová zpráva k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob.

[3] Důvodová zpráva k zákonu č. 183/2016.

[4] Jan Vidrna, Je zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v souladu s ústavním pořádkem České republiky?, Trestní právo 11/2012, str. 13.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)

- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Dětský certifikát](#)